

diget alterius adminiculo; unde jucunditas non perficitur sine consortio. Sed ipse Deus habet in se plenitudinem jucunditatis; unde ad ejus jucunditatem plenam non oportet ponere consortium.

AD SEPTIMUM dicendum, quod quamvis in creaturis inveniantur aliqua similia Personarum quantum ad propria, non tamen ex illis similibus potest concludi ita esse in divinis; quia ea quæ in creaturis inveniuntur distincta, in Creatore sine distinctione inveniuntur.

AD OCTAVUM dicendum, quod Aristoteles non intellexit ponere trinarium numerum in Deo; sed vult ostendere perfectionem trinari numeri ex hoc quod antiqui in sacrificiis et orationibus numerum trinarium observabant.

AD NONUM dicendum, quod verba illa philosophorum intelliguntur quantum ad appropriata personarum, non quantum ad propria.

AD DECIMUM dicendum, quod philosophi ratione naturali nunquam considerarunt Deum dicere (1) secundum quod dicere habet distinctionem personarum; sed solum secundum quod essentialiter dicitur.

QUÆSTIO XI

DE MAGISTRO

(In quatuor articulos divisa.)

Primo quaeritur, utrum homo possit docere et dici magister, vel solus Deus; 2° utrum aliquis possit dici magister sui ipsius; 3° utrum homo ab Angelo doceri possit; 4° utrum docere sit actus vite activæ vel contemplativæ.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum homo docere alium possit et dici magister, vel Deus solus.* (I part., quæst. cxvii, art. 1.)

Quaestio est de magistro: et primo quaeritur, utrum homo possit docere et dici magister, vel solus Deus: et videtur quod solus Deus doceat, et magister dici debeat. Math., xxiii, 8: *Unus est magister vester*; et præcedit: *Nolite vocari rabbi*; super quo Glossa (interlin.): *ne divinum honorem hominibus tribuatis, aut quod Dei est, vobis usurpetis.* Ergo magistrum esse vel docere, solius Dei esse videtur.

2. Præterea, si homo docet, non nisi per aliqua signa: quia si etiam rebus ipsis aliqua doceri videantur, utpote si aliquo quaerente quid sit ambulare, aliquis ambulet, tamen hoc non sufficit ad docendum, nisi signum aliquod adjungatur, ut Augustinus dicit in lib. de Magistro (cap. ii declinando ad fin.); et probat; eo quod in eadem re plura conveniunt, unde nesciretur quantum ad quid de illa re demonstratio fiat; utrum quantum ab substantiam, vel quantum ad accidens aliquod ejus. Sed per signum non potest deveniri in cognitionem rerum: quia rerum cognitio potior est quam signorum; cum signorum cognitio ad rerum cognitionem ordinetur sicut ad finem; effectus autem non est potior sua causa. Ergo nullus potest tradere alicui cognitionem aliquarum rerum, et sic non potest eum docere.

(1) *Al.* cum dicere.

3. Præterea, si aliquarum signa rerum alicui proponantur per hominem; aut ille cui proponuntur, cognoscit res illas quarum sunt signa, aut non. Si quidem res illas cognoscit, de eis non docetur. Si vero non cognoscit; ignoratis rebus, nec signorum significationes cognosci possunt; qui enim nescit hanc rem quæ est lapis, non potest scire quid hoc nomen *lapis* significet. Ignorata vero significatione signorum, non possumus per signa aliquid addiscere. Si ergo homo nihil aliud faciat ad doctrinam quam signa proponere, videtur quod homo ab homine doceri non possit.

4. Præterea, docere nihil aliud est quam scientiam in alio aliquo causare. Sed scientia subjectum est intellectus; signa autem sensibilia, quibus solummodo videtur homo posse doceri non perveniunt usque ad partem intellectivam, sed sistent in potentia sensitiva. Ergo homo ab homine doceri non potest.

5. Præterea, si scientia in uno causatur ab alio; aut scientia inerat addiscenti, aut non inerat. Si non inerat, et in homine uno ab alio causatur; ergo unus homo in alio scientiam causat; quod est impossibile. Si autem inerat; aut inerat in actu perfecto, et sic causari non potest, quia quod est, non fit; aut inerat secundum rationem seminalem; rationes autem seminales per nullam virtutem creatam in actum deduci possunt, sed a Deo solo naturæ inseruntur, ut Augustinus dicit super Genes. ad litteram. Ergo relinquitur quod unus homo alium nullo modo docere possit.

6. Præterea, scientia quoddam accidens est. Accidens autem non transmutat subjectum. Ergo, cum doctrina nihil aliud esse videatur nisi transfusio scientiæ de magistro in discipulum, unus alium docere non potest.

7. Præterea, Rom., x, super illud, *Fides ex auditu*, dicit Glossa (interlin.): *Licet Deus intus doceat, præco tamen exterius annuntiat.* Scientia autem interius in mente causatur, non autem exterius in sensu. Ergo homo a solo Deo docetur, non ab alio homine.

8. Præterea, Augustinus dicit in lib. de Magistro: *Solus Deus cathedram habet in calis, qui veritatem docet interiori; alius autem homo sic se habet ad cathedram sicut agricola ad arborem.* Agricola autem non est factor arboris, sed cultor.

Ergo nec homo potest dici dator scientiæ, sed ad scientiam dispositor.

9. Præterea, si homo est verus doctor, oportet quod veritatem doceat. Sed quicumque docet veritatem, mentem illuminat; cum veritas sit lumen mentis. Ergo homo mentem illuminabit, si docet. Sed hoc est falsum, cum Deus sit *qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; Joan., 1, 9. Ergo non potest alium vere docere.

10. Præterea, si unus homo alium docet, oportet quod faciat eum de potentia scientem actu scientem. Ergo oportet quod ejus scientia educatur de potentia in actum. Quod autem de potentia in actum educitur, necesse est quod mutetur. Ergo scientia vel sapientia mutabitur; quod est contra Augustinum, in lib. LXXXIII Quæstionum, qui dicit, quod *sapientia accedens homini, non ipsa mutatur, sed hominem mutat*.

11. Præterea, scientia nihil aliud est quam descriptio rerum in anima; cum scientia esse dicatur assimilatio scientis ad scitum. Sed unus homo non potest in alterius anima describere rerum similitudines: sic enim interius operaretur in ipso; quod solus Dei est. Ergo unus homo alium docere non potest.

12. Præterea, Boëtius dicit in lib. de Consol. (V, prosa v, in princ.), quod per doctrinam solummodo mens hominis excitatur ad sciendum. Sed ille qui excitat intellectum ad sciendum, non facit eum scire; sicut ille qui excitat aliquem ad videndum corporaliter, non facit eum videre. Ergo unus homo non facit alium scire; et ita non proprie potest dici quod eum doceat.

13. Præterea, ad scientiam requiritur cognitionis certitudo; alias non esset scientia, sed opinio vel credulitas, ut Augustinus dicit in lib. de Magistro. Sed unus homo non potest in altero certitudinem facere per signa sensibilia quæ proponit: quod enim est in sensu, magis est obliquum eo quod est in intellectu; certitudo autem semper fit ad aliquid magis rectum. Ergo unus homo alium docere non potest.

14. Præterea, ad scientiam non requiritur nisi lumen intelligibile et species. Sed neutrum in uno homine ab alio causari potest: quia oportet quod homo aliquid crearet, cum hujusmodi formæ simplices non videantur posse produci nisi per creationem. Ergo homo non potest in alio scientiam causare, et sic nec docere.

15. Præterea, nihil potest formare mentem hominis nisi solus Deus, ut Augustinus dicit (lib. I de liber. Arb., cap. XVII). Scientia autem, quædam forma mentis est. Ergo solus Deus in anima scientiam causat.

16. Præterea, sicut culpa est in mente, ita ignorantia. Sed solus Deus purgat mentem a culpa, Isa., XLII, 25: *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me*. Ergo solus Deus purgat mentem ab ignorantia; et ita solus Deus docet.

17. Præterea, cum scientia sit certitudinalis cognitio, ab illo aliquis scientiam accipit per cuius locutionem certificatur. Non autem certificatur aliquis ex hoc quod audit hominem loquentem; alias oportet quod quidquid alicui ab homine dicitur, ei pro certo constaret: certificatur autem solum secundum quod interius audit veritatem loquentem, quam consultit etiam de his quæ ab homine audit, ut certus fiat. Ergo homo non docet, sed veritas quæ interius loquitur, quæ est Deus.

18. Præterea, nullus per locutionem alterius addiscit illa quæ ante locutionem etiam interrogatus respondisset. Sed discipulus, antequam ei magister loquatur, responderet interrogatus de his quæ magister proponit: non enim doceretur ex locutione magistri, nisi ita se habere cognosceret sicut magister proponit. Ergo unus homo non docetur per locutionem alterius.

Sed contra est quod dicitur II Timoth., 1, 11: *In quo positus sum ego prædicator et magister*. Ergo homo potest esse et dici magister.

Præterea, II Timoth., III, 14: *Tu vero permansisti in his quæ didicisti, et credita sunt tibi*. Glossa (interlin.): *a me tanquam a vero doctore*; et sic idem quod prius.

Præterea, Math., XXIII, 8 et 9, simul dicitur: *Unus est magister vester, et unus est pater vester*. Sed hoc quod Deus est pater omnium, non excludit quin etiam homo vere possit dici pater. Ergo etiam per hoc non excluditur quin homo possit dici magister.

Præterea, Roman., x, 15, super illud: *Quam speciosi sunt pedes evangelizantium pacem!* dicit Glossa (ex ord. et interlineari colligitur): *Isti sunt pedes qui illuminant Ecclesiam*. Loquitur autem de Apostolis. Cum ergo illuminare sit actus doctoris, videtur quod hominibus docere competat.

Præterea, ut dicitur in III Metaphys., unumquodque tunc est perfectum quando potest sibi similia generare. Sed scientia est quædam cognitio perfecta. Ergo homo qui habet scientiam, potest alium docere.

Præterea, Augustinus in libro contra Manich. (II, cap. IV) dicit, quod *sicut terra, quæ ante peccatum fonte irrigabatur, post peccatum indiguit pluvia de nubibus descendente, ita mens humana, quæ per terram significatur, fonte veritatis ante peccatum secundabatur; post peccatum vero indiget doctrina aliorum, quasi pluvia descendente de nubibus*. Ergo saltem post peccatum homo ab homine docetur.

Respondeo dicendum, quod in tribus eadem opinionum diversitas invenitur: scilicet in educatione formarum in esse; in acquisitione virtutum, et in acquisitione scientiarum.

Quidam enim dixerunt formas sensibiles omnes esse ab extrinseco, quod est a substantia vel a forma separata, quam appellant datorem formarum vel intelligentiam agentem; et quod

omnia inferiora agentia naturalia non sunt nisi sicut præparantia materiam ad formæ susceptionem. Similiter etiam Avicenna dicit in sua *Metaphys.*, quod habitus honesti causa non est actio nostra; sed actio prohibet ejus contrarium, et adaptat ad illum, ut accidat hic habitus a substantia perficiente animas hominum, quæ est intelligentia agens, vel substantia ei consimilis. Similiter etiam ponunt, quod scientia non efficitur in nobis nisi ab agente separato; unde Avicenna ponit in VI de Naturalibus (IV, cap. II a med.), quod formæ intelligibiles effluunt in mentem nostram ab intelligentia agente.

Quidam vero e contrario opinati sunt; scilicet quod omnia ista rebus essent indita, nec ab exteriori causam haberent, sed solummodo quod per exterioriorem actionem manifestantur: posuerunt enim quidam, quod omnes formæ naturales essent actu in materia latentes, et quod agens naturale nihil aliud facit quam extrahere eas de occulto in manifestum. Similiter etiam aliqui posuerunt, quod habitus omnes virtutum nobis sunt inditi a natura; sed per exercitium operum removentur impedimenta, quibus prædicti habitus quasi occultantur; sicut per limationem auferitur rubigo, ut claritas ferri manifestetur. Similiter etiam aliqui dixerunt quod animæ est omnium scientia concreata; et quod per hujusmodi doctrinam et hujusmodi scientiæ exteriora adminicula nihil fit aliud nisi quod anima deducitur in recordationem vel considerationem eorum quæ prius scivit; unde dicunt, quod addiscere nihil aliud est quam reminisci.

Utraque autem istarum opinionum est absque ratione. Prima enim opinio excludit causas propinquas, dum effectus omnes in inferioribus provenientes, solis causis primis attribuit; in quo derogatur ordini universi, qui ordine et connexionem causarum contextitur; dum prima causa ex eminentia bonitatis suæ rebus aliis confert non solum quod sint, sed etiam quod causæ sint. Secunda etiam opinio in idem quasi inconueniens redit: cum enim removens prohibens non sit nisi movens per accedens, ut dicitur VIII *Physic.* (com. xxxii); si inferiora agentia nihil aliud faciunt quam producere de occulto in manifestum, removendo impedimenta, quibus formæ et habitus virtutum et scientiarum occultantur; sequetur quod omnia inferiora agentia non agant nisi per accedens.

Et ideo, secundum doctrinam Aristotelis (I *Physic.*, com. lxxviii), media via inter has duas tenenda est in omnibus prædictis. Formæ enim naturales præexistunt quidem in materia, non in actu, ut alii dicebant, sed in potentia solum, de qua in actu reducuntur per agens extrinsecum proximum, non solum per agens primum, ut alia opinio ponebat. Similiter etiam secundum ipsius sententiam in VI *Ethic.* (II, in princ.), virtutum habitus ante earum consummationem præexistunt in nobis in quibusdam naturalibus inclinationibus, quæ sunt quedam vir-

tutum inchoationes, sed postea per exercitium operum adducuntur in debitam consummationem. Similiter etiam dicendum est de scientiæ acquisitione; quod præexistunt in nobis quedam scientiarum semina, scilicet primæ conceptiones intellectus, quæ statim lumine intellectus agentis cognoscuntur per species a sensibilibus abstractas, sive sint complexa ut dignitates sive incomplexa, sicut ratio entis, et unitus et hujusmodi, quæ statim intellectus apprehendit. Ex istis autem principiis universalibus omnia principia sequuntur, sicut ex quibusdam rationibus seminalibus. Quando ergo ex istis universalibus cognitionibus mens educitur ut actu cognoscat particularia, quæ prius in potentia, et quasi in universalis, cognoscebantur, tunc aliquis dicitur scientiam acquirere.

Sciendum tamen est, quod in naturalibus rebus aliquid præexistit in potentia dupliciter. Uno modo in potentia activa completa; quando, scilicet, principium intrinsecum sufficienter potest perducere in actum perfectum, sicut patet in sanatione: ex virtute enim naturali quæ est in æger, æger ad sanitatem perducitur. Alio modo in potentia passiva; quando, scilicet, principium intrinsecum non sufficit ad educendum in actum; sicut patet quando ex ære fit ignis; hoc enim non potest fieri per aliquam virtutem in ære existentem. Quando igitur præexistit aliquid in potentia activa completa, tunc agens extrinsecum non agit nisi adjuvando agens intrinsecum, et ministrando ei ea quibus possit in actum exire; sicut medicus in sanatione est minister naturæ, quæ principaliter operatur, confortando naturam, et apponendo medicinas, quibus velut instrumentis natura utitur ad sanationem. Quando vero aliquid præexistit in potentia passiva tantum, tunc agens extrinsecum est quod educit principaliter de potentia in actum; sicut ignis facit de ære, qui est potentia ignis, actu ignem. Scientia ergo præexistit in addiscente in potentia non pure passiva, sed activa; alias homo non posset per se ipsum acquirere scientiam.

Sicut ergo aliquis dupliciter sanatur, uno modo per operationem naturæ tantum, alio modo a natura cum adminiculo medicinæ; ita etiam est duplex modus acquirendi scientiam; unus, quando naturalis ratio per se ipsam devenit in cognitionem ignorantum; et hic modus dicitur inventio; alius, quando rationi naturali aliquis exterius adminiculatur, et hic modus dicitur disciplina. In his autem quæ sunt a natura et arte, eodem modo operatur ars, et per eandem mediâ, quibus et natura. Sicut enim natura in eo qui ex frigida causa laborat, calefaciendo induceret sanitatem, ita et medicus; unde et ars dicitur imitari naturam. Similiter etiam contingit in scientiæ acquisitione, quod eodem modo docens alium ad scientiam ignorantum deducit sicuti aliquis inveniendi (1) deducit se ipsum in cognitionem ignoti.

(1) *Ad* inveniendum, sicut si aliquis deducit, etc.

Processus autem rationis perveniens ad cognitionem ignoti in inventio est ut principia communia per se nota applicet ad determinatas materias, et inde procedat in aliquas particulares conclusiones, et ex his in alias; unde et secundum hoc unus alium docere dicitur, quod istum discursum rationis, quem in se facit ratione naturali, alteri exponit per signa; et sic ratio naturalis discipuli, per huiusmodi signa, sicut per quaedam instrumenta, pervenit in cognitionem ignotorum. Sicut ergo medicus dicitur causare sanitatem in infirmo natura operante, ita etiam homo dicitur causare scientiam in alio operatione rationis naturalis illius; et hoc est docere; unde unus homo alium docere dicitur, et ejus esse magister. Et secundum hoc dicit Philosophus, I Posteriorum (com. v), quod demonstratio est syllogismus faciens scire. Si autem aliquis alicui proponat ea quæ in principiis per se notis non includuntur, vel includi non manifestantur; non faciet in eo scientiam, sed forte opinionem, vel fidem; quamvis etiam hoc aliquo modo ex principiis innatis causeatur: ex ipsis enim principiis per se notis considerat, quod ea quæ ex eis necessario consequuntur, sunt certitudinaliter tenenda; quæ vero eis sunt contraria, totaliter respicienda; aliis autem assensum præbere potest vel non. Huiusmodi autem rationis lumen, quo principia huiusmodi sunt nobis nota, est nobis a Deo inditum, quasi quædam similitudo increatæ veritatis in nobis resultantis. Unde, cum omnis doctrina humana efficaciam habere non possit nisi ex virtute illius luminis; constat quod solus Deus est qui interius et principaliter docet, sicut natura interius etiam principaliter sanat; nihilominus tamen et sanare et docere proprie dicitur modo prædicto.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia Dominus præceperat discipulis ne vocarentur magistri; ne posset intelligi hoc prohibitum absolute, Glossa exponit qualiter hæc prohibitio sit intelligenda; prohibemur enim hoc modo hominem vocare magistrum, ut ei principalitatem magisterii attribuamus, quæ Deo competit; quasi in hominum sapientia spem ponentes, et non magis de his quæ ab homine audivimus, divinam veritatem consulentes, quæ in nobis loquitur per suæ similitudinis impressionem, qua de omnibus possumus iudicare.

AD SECUNDUM dicendum, quod cognitio rerum in nobis non efficitur per cognitionem signorum, sed per cognitionem aliquarum rerum magis certarum, scilicet principiorum, quæ nobis per aliqua signa proponuntur, et applicantur ad alia quæ prius erant nobis ignota simpliciter, quamvis nobis nota secundum quid, ut dictum est, in corp. art. Cognitio enim principiorum facit in nobis scientiam conclusionum, non cognitio signorum.

AD TERTIUM dicendum quod illa de quibus per signa docemur, cognoscimus quidem quantum ad aliquid et quantum ad aliquid ignoramus; utpote si docemur quid est homo, oportet quod de

eo præsciamus aliquid; scilicet rationem animalis, vel substantiæ, aut saltem ipsius entis, quæ nobis ignota esse non potest; et similiter si doceamur aliquam conclusionem, oportet præscire de subiecto et passione quid sint, etiam principis per quæ conclusio docetur, præcognitis: omnis enim disciplina fit ex præexistenti cognitione, ut dicitur in I Poster. (in princ.). Underatio non sequitur.

AD QUARTUM dicendum, quod ex sensibilibus signis, quæ in potentia sensitiva recipiuntur, intellectus accipit intentiones intelligibiles, quibus utitur ad scientiam in se ipso faciendam; proximum enim scientiæ effectivum non sunt signa, sed ratio discurrens a principiis in conclusiones, ut dictum est, in corp. art.

AD QUINTUM dicendum, quod in eo qui docetur, scientia præexistebat, non quidem in actu completo, sed quasi in rationibus seminalibus, secundum quod universales conceptiones, quarum cognitio est nobis naturaliter insita, sunt quasi semina quædam omnium sequentium cognitorum. Quamvis autem per virtutem creatam rationes seminales non hoc modo educantur in actum quasi per aliquam virtutem creatam infundantur; tamen id quod est in eis originaliter et virtualiter, actione creatæ virtutis in actum educi potest.

AD SEXTUM dicendum, quod docens non dicitur transfundere scientiam in discipulum, quasi illa eadem numero scientia quæ est in magistro, in discipulo fiat; sed quia per doctrinam fit in discipulo scientia similis ei quæ est in magistro, elucta de potentia in actum, ut dictum est, in corp. art.

AD SEPTIMUM dicendum, quod sicut medicus quamvis exterius operetur, natura sola interius operante, dicitur facere sanitatem; ita et homo dicitur docere veritatem quamvis exterius annuntiet, Deo interius docente.

AD OCTAVUM dicendum, quod Augustinus in lib. de Magistro, per hoc quod probat solum Deum docere, non intendit excludere quin homo exterius doceat, sed quia solus Deus docet interius.

AD NONUM dicendum, quod homo, verus et vere doctor dici potest, et veritatem docens, et mentem quidem illuminans, non quasi lumen rationi infundens, sed quasi lumen rationis coadjuvans ad scientiæ perfectionem per ea quæ exterius proponit; secundum quem modum dicitur Ephes., ii, 9: *Mihi omnium Sanctorum minimo dato est gratia hæc... illuminare omnes, que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in Deo.*

AD DECIMUM dicendum, quod duplex est sapientia; scilicet creata, et increata; et utraque homini infunditur; et ejus infusione homo in melius mutari potest proficiendo. Sapientia vero increata nullo modo mutabilis est; creata vero in nobis mutatur per accidens, non per se. Est enim ipsam considerare dupliciter. Uno modo secundum respectum ad res æternas de quibus est;

et sic omnino inmutabilis est. Alio modo secundum esse quod habet in subjecto; et sic per accidens mutatur, subjecto mutato de potentia habente sapientiam in actu habens. Formæ enim intelligibiles, ex quibus sapientia consistit, et sunt rerum similitudines, et sunt formæ perficientes intellectum.

AD UNDECIMUM dicendum, quod in discipulo describuntur formæ intelligibiles, ex quibus scientia per doctrinam accepta constituitur, immediate quidem per intellectum agentem, sed mediate per eum qui docet. Proponit enim doctor rerum intelligibilium signa, ex quibus intellectus agens accipit intentiones intelligibiles, et describit eas in intellectu possibili; unde ipsa verba doctoris audita, vel visa in scripto, hoc modo se habent ad causandum scientiam in intellectu sicut res quæ sunt extra animam; quia ex utrisque intellectus intentiones intelligibiles accipit; quamvis verba doctoris propinquius se habent ad causandum scientiam quam sensibilia extra animam existentia; inquantum sunt signa intelligibilium intentionum.

AD DUODECIMUM dicendum, quod non est simile de intellectu et visu corporali; visus enim corporalis non est vis collativa, ut ex quibusdam suorum objectorum in alia perveniat; sed omnia sua objecta sunt ei visibilia, quam cito ad illa convertitur; unde habens potentiam visivam se habet hoc modo ad omnia visibilia intuenda, sicut habens habitum ad ea quæ habitualiter se consideranda; etideo videns non indiget ab alio excitari ad videndum, nisi quatenus per alium ejus visus dirigatur in aliquod visibile, ut digito, vel aliquo hujusmodi (1). Sed potentia intellectiva, cum sit collectiva, ex quibusdam in alia devenit; unde non se habet æqualiter ad omnia intelligibilia consideranda; sed statim quædam videt, ut quæ sunt per se nota, in quibus implicite continentur quædam alia quæ intelligere non potest nisi per officium rationis ea quæ in principis implicite continentur, explicando; unde ad hujusmodi cognoscenda, antequam habitum habeat, non solum est in potentia accidentaliter, sed etiam in potentia essentialiter; indiget enim motore, qui reducat eum in actum per doctrinam, ut dicitur in VIII Physic. (com. xxxii); quo non indiget ille qui habitualiter jam aliquid novit. Doctor ergo excitat intellectum ad sciendum illa quæ docet, sicut motor essentialis educens de potentia in actum; sed ostendens rem aliquam visui corporali excitat eum sicut motor per accidens; prout etiam habens habitum scientiæ potest excitari ad considerandum de aliquo.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod certitudo scientiæ tota oritur ex certitudine principiorum; tunc enim conclusiones per certitudinem sciuntur, quando resolvuntur in principia; et ideo, quod aliquid per certitudinem sciatur, est ex lumine rationis divinitus interius indito, quo in nobis loquitur Deus; non autem

(1) *Al.* vel aliquid hujusmodi.

ab homine exterius docente, nisi quatenus conclusiones in principia resolvit, nos docens: ex quo tamen non certitudinem scientiæ non acciperemus, nisi inesset nobis certitudo principiorum, in quæ conclusiones resolvuntur.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod homo exterius docens non influit lumen intelligibile, sed est causa quodammodo speciei intelligibilis, inquantum proponit nobis quædam signa intelligibilium intentionum, quas intellectus noster ab illis signis accipit, et recondit in se ipso.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod cum dicitur, nihil potest formare mentem nisi Deus, intelligitur de ultima ejus forma, sine qua informis reputatur, quascumque alias formas habeat: hæc autem est forma illa qua ad Verbum convertitur, et ei inhæret; per quam solam natura rationalis formata dicitur; ut patet per Augustinum super Genes. ad litt., lib. IX, cap. xxv, et lib. LXXXIII Quæstionum, quæst. v.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod culpa est in affectu, in quem solus Deus imprimere potest, sicut patet in sequenti articulo; ignorantia autem est in intellectu, in quem etiam virtus creata potest imprimere, sicut intellectus agens imprimit species intelligibiles in intellectum possibilem, quo mediante, ex rebus sensibilibus et ex doctrina hominis causatur scientia in anima nostra, ut dictum est, in corp. art.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod certitudinem scientiæ, ut dictum est, habet aliquis a solo Deo, qui nobis lumen rationis indidit, per quod principia cognoscimus, ex quibus oritur scientiæ certitudo; et tamen scientia ab homine quodammodo causatur in nobis, ut dictum est, in corp. art.

AD DECIMUMOCTAVUM dicendum, quod discipulus ante locutionem magistri interrogatus, responderet quidem de principis per quæ docetur, non autem de conclusionibus quas quis eum docet: unde principia non discit a magistro, sed solum conclusiones.

ARTICULUS II. — *Utrum aliquis possit sui ipsius magister dici.*

Secundo queritur, utrum aliquis possit dici magister sui ipsius; et videtur quod sic. Quia actio magis debet attribui causæ principali quam instrumentali. Sed quasi causa principalis scientiæ causatæ in nobis est intellectus agens; homo autem, qui docet exterius, est quasi causa instrumentalis proponens intellectui agenti instrumenta quibus ad scientiam perducat. Ergo intellectus agens magis docet quam homo exterius. Si ergo propter locutionem exteriorem, qui exterius loquitur, dicitur magister illius qui audit; multo amplius, propter lumen intellectus agentis, ille qui audit, dicendus est magister sui ipsius.

2. Præterea, nullus aliquid discit nisi secundum quod ad cer-

titudinem cognitionis pervenit. Sed certitudo cognitionis nobis inest per principia naturaliter nota lumine intellectus agentis. Ergo intellectui agenti præcipue convenit docere; et sic idem quod prius.

3. Præterea, docere magis proprie convenit Deo quam homini; unde Matth., XXIII, 8: *Unus est magister vester*. Sed Deus nos docet, in quantum nobis lumen rationis tradit, quo de omnibus possumus judicare. Ergo illi lumini præcipue actio docendi attribui debet; et sic idem quod prius.

4. Præterea, scire aliquid per inventionem, est perfectius quam ab alio discere, ut patet in I Ethic. (capit. IV, circa fin.). Si ergo ex illo modo acquirendi scientiam quo aliquis ab alio addiscit, sumitur nomen magistri, ut unus alterius sit magister; multo amplius ex modo accipiendi scientiam per inventionem debet accipi nomen magistri, ut aliquis sui ipsius magister dicatur.

5. Præterea, sicut aliquis inducitur ad virtutem a se ipso et ab alio, ita perducitur ad scientiam et per se ipsum inveniendō, et ab alio addiscendō. Sed illi qui ad opera virtutum perveniunt sine exteriori instructore vel legislatore, dicuntur esse sibi ipsi lex; Rom., II 14: *Cum gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt.... ipsi sibi sunt lex*. Ergo et ille qui scientiam acquirit per se ipsum, debet sibi ipsi dici magister.

6. Præterea, doctor est causa scientiæ, sicut medicus sanitatis, ut dictum est. Sed medicus sanat se ipsum. Ergo et aliquis potest se ipsum docere.

Sed contra est quod Philosophus dicit, VIII Phys. (com. XXXII) quod impossibile est quod docens addiscat; quia docentem necesse est habere scientiam, discentem vero non habere. Ergo non potest esse quod aliquis doceat se ipsum, vel magister dici sui.

Præterea, magisterium importat relationem superpositionis, sicut et dominus. Sed huiusmodi relationes non possunt esse aliquis ad se ipsum: non enim est aliquis pater sui ipsius; aut dominus. Ergo nec aliquis potest dici sui ipsius magister.

Respondeo dicendum, quod absque dubio aliquis potest per lumen rationis sibi inditum, absque exterioris doctrinæ magisterio vel adminiculo, devenire in cognitionem ignotorum multorum; sicut patet in omni eo qui per inventionem scientiam acquirit; et sic quodammodo aliquis est sibi ipsi causa sciendi; non tamen potest dici sui ipsius magister, vel se ipsum docere. Duos enim modos principiorum agentium in rebus naturalibus invenimus, ut patet ex Philosopho, VII Metaphys. (com. XXII et XXVIII). Quoddam enim est agens quod in se totum habet quod in effectu per eum causatur; vel eodem modo, sicut est in agentibus univocis; vel etiam eminentiori sicut est in requivo-

cis. Quædam vero agentia sunt in quibus eorum quæ aguntur non præexistit nisi pars; sicut motus causat sanitatem, aut aliqua medicina calida, in qua calor invenitur vel actualiter vel virtualiter; calor autem non est tota sanitas, sed est pars sanitatis. In primis igitur agentibus est perfecta ratio actionis, non autem in agentibus secundi modi; quia secundum hoc aliquid agit quod actu est; unde, cum non sit in actu effectus inducendi nisi in parte, non erit perfecte agens. Doctrina autem importat perfectam actionem scientiæ in docente vel magistro; unde oportet quod ille qui docet vel magister est, habeat scientiam quam in alio causat, explicitè et perfecte, sicut in addiscento per doctrinam. Quando autem alicui acquiritur scientia per principium intrinsecum; illud quod est causa agens scientiæ, non habet scientiam acquirendam, nisi in parte; scilicet quantum ad rationes seminales scientiæ, quæ sunt principia communia; et ideo ex tali causalitate non potest trahi nomen doctoris vel magistri, proprie loquendo.

AD PRIMUM dicendum, quod intellectus agens, quamvis sit principalior causa ad aliquid quam homo exterius docens, tamen in eo non præexistit scientia complete, sicut in docente; unde ratio non sequitur.

AD SECUNDUM patet solutio ex dictis.

AD TERTIUM dicendum, quod Deus explicitè novit omnia quæ per eum homo docetur, unde sibi convenienter ratio magistri attribui potest; secus autem est de intellectu agente, ratione jam dicta (in sol. ad I arg.).

AD QUARTUM dicendum, quod quamvis modus in acquisitione scientiæ per inventionem sit perfectior ex parte recipientis scientiam, in quantum designatur habilior ad sciendum; tamen ex parte scientiam causantis est modus perfectior per doctrinam; quia docens, qui explicitè totam scientiam novit, expeditius potest ad scientiam inducere quam aliquis induci possit ex se ipso, per hoc quod cognoscit scientiæ principia in quadam communitate.

AD QUINTUM dicendum, quod hoc modo se habet lex in operabilibus sicut principium in speculativis, non autem sicut magister; unde non sequitur quod si aliquis est sibi lex, possit sibi esse magister.

AD SEXTUM dicendum, quod medicus sanat in quantum præhabet sanitatem non in actu, sed in cognitione artis; sed magister docet in quantum actu scientiam habet. Unde ille qui non habet sanitatem in actu; ex hoc quod habeat sanitatem in cognitione artis, potest in se ipso sanitatem causare; non autem potest esse ut aliquis actu habeat scientiam, et non habeat, ut sic possit a se ipso doceri.

ARTICULUS III. — *Utrum homo ab Angelo doceri possit.*

Tertio quæritur, utrum homo ab Angelo doceri possit; et videtur quod non. Quia si Angelus docet; aut docet interius, aut exterius. Non autem interius, quia hoc solus Dei est, ut Augustinus dicit; nec exterius, ut videtur; quia docere exterius est per aliqua signa sensibilia docere, ut Augustinus dicit in lib. de Magistro (cap. ult.): hujusmodi autem signis sensibilibus Angeli nos non docent, nisi forte sensibilibus apparentes; quod præter commune eursum accidit, quasi per miraculum.

2. Sed dicendum, quod Angeli nos docent quodammodo interius, in quantum in nostram imaginationem imprimunt. — Sed contra, species imaginationi impressa ad imaginandum in actu non sufficit, nisi adsit intentio; ut patet per Augustinum in lib. de Trin. (LXXXIII Quæstionum, quæst. LI). Sed intentionem non potest in nobis inducere Angelus; cum intentio sit voluntatis actus, in quem solus Deus imprimere potest. Ergo nec etiam imprimendo in imaginationem Angelus nos docere potest; cum mediante imaginatione non possimus doceri nisi actu aliquid imaginando.

3. Præterea, si ab Angelis docemur absque sensibili apparitione, hoc non potest esse nisi in quantum intellectum illuminant; quem illuminare non possunt, ut videtur; quia nec tradunt lumen naturale, quod a solo Deo est, utpote menti concreatum; nec etiam lumen gratiæ, quam solus Deus infundit. Ergo Angeli absque visibili apparitione nos docere non possunt.

4. Præterea, quocumque unus ab alio docetur, oportet quod discens inspicat conceptus docentis; ut hoc modo sit processus in mente discipuli ad scientiam, sicut est processus ad scientiam in mente doctoris. Homo autem non potest Angeli conceptus videre; non videt enim eos in se ipsis, sicut nec alterius hominis conceptus; immo multo minus, utpote magis differentes; nec iterum in signis sensibilibus, nisi forte quando sensibilibus apparent; de quo nunc non agitur. Ergo Angeli alias nos docere non possunt.

5. Præterea, illius est docere qui illuminat omnem hominem venientem, ut patet in Glossa (ordin.), Math., XXIII: *Unus est magister vester*. Sed hoc non competit Angelo, sed solum luci increatæ, ut patet Joan., I. Ergo, etc.

6. Præterea, quicumque alium, docet, eum ad veritatem inducit, et sic veritatem in anima ejus causat. Sed solus Deus causalitatem habet supra veritatem; quia cum veritas sit lux intelligibilis, et forma simplex, non exit in esse successive; et ita non potest produci nisi per creationem, quod soli Deo competit. Cum ergo Angeli non sint creatores, ut Damascenus dicit (lib. II brh. Fidei., cap. III in fin.) videtur quod ipsi docere non possint.

7. Præterea, indeficiens illuminatio non potest procedere nisi a lumine indeficienti, eo quod abeunte lumine subjectum illuminari desinit. Sed in doctrina exigitur indeficiens quædam illuminatio; eo quod scientia de necessariis est, quæ semper sunt. Ergo doctrina non procedit nisi a lumine indeficienti. Hujusmodi autem non est lumen angelicum: cum eorum lumen deficeret, nisi divinitus conservaretur. Ergo Angelus non potest docere.

8. Præterea, Joan., I, 38, dicitur, quod duo ex discipulis Joannis sequentes Jesum, ei interroganti, *Quid queritis?* responderunt: *Rabbi, ubi habitas?* ubi dicit Glossa (interlin.), quod hoc nomine fidem suam indicant; et alia Glossa (ordin.) dicit: *Interrogat eos non ignorans, sed ut mercedem habeant respondendo; et quod querenti quid quererent, non rem, sed personam respondent.* Ex quibus omnibus habetur quod contentur in illa responsione, eum esse personam quandam; et hac confessione fidem suam indicant, et in hoc merentur. Sed meritum fidei christianæ in hoc consistit quod Christum esse divinam personam confitemur. Ergo esse magistrum ad solam divinam personam pertinet.

9. Præterea, quicumque docet, oportet quod veritatem manifestet. Sed veritas, cum sit quædam lux intelligibilis, est magis nobis nota quam Angelus. Ergo per Angelum non docemur; cum magis nota per minus nota non manifestentur.

10. Præterea, Augustinus dicit in lib. de Trinit. quod mens nostra, nulla interposita creatura, immediate a Deo formatur. Angelus autem quædam creatura est. Ergo non imponitur inter Deum et mentem humanam ad eam formandam, quasi superior mente, et inferior Deo; et sic homo per Angelum doceri non potest.

11. Præterea, sicut affectus noster pertingit usque ad ipsum Deum, ita intellectus noster usque ad ejus essentiam contemplandam pertingere potest. Sed ipse Deus immediate affectum nostrum format per gratiæ infusionem, nullo Angelo mediante. Ergo et intellectum nostrum format per doctrinam, nullo mediante.

12. Præterea, omnis cognitio est per aliquam speciem. Si ergo Angelus hominem doceat, oportet quod aliquam speciem in eo causet, per quam cognoscat; quod esse non potest, nisi vel creando speciem, quod nullo modo Angelo competit, ut dicit Damascenus (lib. II, cap. III, in fin.); vel illuminando species quæ sunt in phantasmatis, ut ab his species intelligibiles in intellectu possibili humano resultent; et hoc videtur redire in errorem illorum philosophorum qui ponunt intellectum agentem, cujus est officium illuminare phantasmata, esse substantiam separata; et sic Angelus docere non potest.

13. Præterea, plus distat intellectus Angeli ab intellectu

hominis, quam intellectus hominis ab imaginatione humana. Sed imaginatio non potest accipere illud quod est in intellectu humano; non enim potest imaginatio capere nisi formas particulares, quales intellectus non continet. Ergo nec intellectus humanus est capax eorum quæ sunt in mente angelica; et sic homo per Angelum doceri non potest.

14. Præterea, lux qua aliquis illuminatur, debet esse illuminatio proportionata, sicut lux corporalis coloribus. Sed lux angelica, cum sit pure spiritualis, non est proportionata phantasmatis, quæ sunt quodammodo corporalia, utpote organo corporali contenta. Ergo Angeli non possunt nos docere illuminando nostra phantasmata, ut dicebatur.

15. Præterea, omne quod cognoscitur, aut cognoscitur per essentiam suam, aut per similitudinem. Sed cognitio qua res cognoscitur per essentiam suam a mente humana, non potest per Angelum causari; quia sic oporteret quod virtutes, et alia quæ intra animam continentur, ab ipsis Angelis imprimerentur, cum talia per sui essentiam cognoscantur; similiter nec per eos causari potest cognitio rerum quæ per suas similitudines cognoscuntur; cum ipsis similitudinibus, quæ sunt in cognoscente, propinquiores sint res cognoscendæ quam Angelus. Ergo nullo modo Angelus potest esse homini causa cognitionis, quod est docere.

16. Præterea, agricola quamvis naturam excitet exterius ad naturales effectus, non tamen dicitur creator, ut patet per Augustinum super Gen. ad litteram (lib. I, cap. xii). Ergo pari ratione nec Angeli debent dici doctores vel magistri, quamvis intellectum hominis excitent ad sciendum.

17. Præterea, cum Angelus sit homine superior; si docet, oportet quod ejus doctrina humanam excellat. Sed hoc esse non potest; homo enim docere potest de his quæ habent causas determinatas in natura; alia vero, ut futura contingentia, ab Angelis doceri non possunt; cum ipsi naturali cognitione eorum sint ignari, solo Deo talium futurorum scientiam habente. Ergo Angeli non possunt docere homines.

Sed contra est quod dicit Dionysius, iv cap. celest. Hierar. : *Video quod divinum Christi humanitatis mysterium Angeli primum docuere, deinde per ipsos in nos scientiæ gratia descendit.*

Præterea, quod potest inferior, potest superior. Sed Angelus est superior homine. Ergo, etc.

Præterea, ordo divini sapientiæ non minus est in Angelis quam in corporibus celestibus, quæ imprimunt in ista inferiora.

Præterea, id quod est in potentia, reduci potest in actum per id quod est in actu; et id quod est minus in actu, per id quod est perfectius in actu. Sed intellectus angelicus est magis in

actu quam intellectus humanus. Ergo intellectus humanus reducitur in actum scientiæ per intellectum angelicum; et sic Angelus hominem docere potest.

Præterea, Augustinus, in lib. de bono Perseverantiæ, dicit, quod doctrinam salutis quidam a Deo recipiunt immediate, quidam ab Angelo, quidam ab homine. Ergo, etc.

Præterea, illuminare domum dicitur et immittens lumen, sicut sol, et aperiens fenestram, quæ lumini obstat. Sed quamvis solus Deus lumen veritatis menti infundat, tamen Angelus vel homo potest aliquod impedimentum luminis percipiendi amovere. Ergo non solus Deus, sed Angelus vel homo docere potest.

Respondeo dicendum, quod Angelus circa hominem dupliciter operatur. Uno modo secundum modum nostrum; quando scilicet homini sensibiliter apparet, vel corpus assumendo, vel quocumque alio modo, et cum per locutionem sensibilem instruit; et sic nunc non querimus de Angeli doctrina; hoc enim modo non aliter Angelus quam homo docet. Alio modo circa nos Angelus operatur per modum suum, scilicet invisibiliter; et secundum hunc modum qualiter homo ab Angelo possit doceri, est intentio questionis.

Sciendum est igitur, quod, cum Angelus sit medius inter Deum et hominem, secundum ordinem medius modus docendi sibi competit, inferior quidem Deo, sed superior homine. Quod qualiter sit verum, percipi non potest, nisi videatur qualiter docet Deus, et qualiter homo.

Ad cujus evidentiam sciendum est, quod inter intellectum et corporalem visum hæc est differentia: quod visui corporali omnia sua objecta equaliter sunt propinqua ad cognoscendum; sensus enim non est vis collativa, ut ex uno objectorum suorum necesse habeat pervenire in aliud. Sed intellectui non omnia intelligibilia equaliter vicina sunt ad cognoscendum; sed quædam statim conspiciere potest, quædam vero non conspiciunt nisi ex aliis principiis inspectis. Sic igitur homo ignotorum cognitionem per dno accipit; scilicet per lumen intellectuale, et per primas conceptiones per se notas, quæ comparantur ad istud lumen, quod est intellectus agentis, sicut instrumenta ad artificem. Quantum igitur ad utrumque, Deus hominis scientiæ causa est excellentissimo modo; quia et ipsam animam intellectuali lumine insignivit, et notitiam primorum principiorum ei impressit, quæ sunt quasi quædam seminaria scientiarum; sicut et aliis naturalibus rebus impressit seminales rationes omnium effectuum producendorum. Homo autem, quia secundum ordinem naturæ alteri homini par est in specie intellectualis luminis, nullo modo potest alteri homini causa scientiæ existere, in eo lumen causando vel agendo; sed ex parte illa qua scientia ignotorum per principia per se nota causatur, alteri homini

causa sciendi quodammodo existit, non sicut notitiam principiorum tradens, sed sicut id quod implicite, et quodammodo in potentia, in principiis continebatur educendo in actum per quædam signa sensibilia exteriori sensui ostensa, sicut supra, art. præc., dictum est. Angelus vero, quia naturaliter habet lumen intellectuale perfectius quam homo, ex utraque parte potest esse homini causa sciendi; tamen inferiori modo quam Deus, et superiori quam homo. Ex parte enim luminis, quamvis non possit intellectuale lumen infundere, ut Deus facit, potest tamen lumen infusum confortare ad perfectius inspiciendum. Omne enim quod est in aliquo genere imperfectum, quando continuatur perfectiori in genere illo, magis confortatur virtus ejus; sicut etiam videmus in corporibus, quod corpus locatum confortatur per corpus locans, quod comparatur ad ipsum ut actus ad potentiam, ut habetur IV Phys. Ex parte etiam principiorum potest Angelus hominem docere, non quidem ipsorum principiorum notitiam tradendo, ut Deus facit, neque deductionem conclusionum ex principiis sub signis sensibilibus proponendo, ut homo facit; sed in imaginatione aliquas species formando, quæ formari possunt ex commotione organi corporalis; sicut patet in dormientibus et mente captis, qui secundum diversitatem phantasmatum ad caput ascendentium diversa phantasmata patiuntur. Et hoc modo commixtione alterius speciei fieri potest ut ea quæ ipse Angelus scit, per imagines hujusmodi, ei cui adisceatur, ostendat, ut Augustinus dicit, XII super Genes. ad litteram (cap. XII circa fin.).

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Angelus invisibiliter docens, docet quidem interius per comparisonem ad doctrinam hominis, qui sensibus exterioribus doctrinam proponit; sed per comparisonem ad doctrinam Dei, qui intra mentem operatur, lumen infundendo, doctrina Angeli exterior reputatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod quamvis intentio voluntatis cogi non possit, tamen intentio sensitivæ partis cogi potest; sicut cum quis pungitur, necesse habet intendere ad lesionem; et ita est de omnibus aliis virtutibus sensitivis, quæ utuntur organo corporali; et talis intentio sufficit ad imaginationem.

AD TERTIUM dicendum, quod Angelus nec lumen gratiæ infundit, nec lumen naturæ; sed lumen naturæ divinitus infusum confortat, ut dictum est, in corp. art.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut in naturalibus est agens univocum, quod eodem modo imprimi formam sicut eam habet, et agens æquivocum, quod alio modo imprimi quam habet; ita etiam est de doctrina; quia homo docet hominem quasi univocum agens; unde per illum modum scientiam alteri tradit quod habet eam, scilicet deducendo causas in causata. Unde oportet quod ipsius docentis conceptus patefiant per aliqua signa discenti. Sed Angelus docet quasi agens æquivocum; ipse enim

intellectualiter cognoscit quod homini per viam rationis manifestatur; unde non hoc modo ab Angelo docetur quod Angeli conceptus homini patefiant; sed quia in homine scientia causatur, per suum modum, earum rerum quas Angelus longe alio modo cognoscit.

AD QUINTUM dicendum, quod Dominus loquitur de illo modo doctrinæ qui soli Deo competit, ut patet per Glossam, ibidem; et hunc modum docendi Angelo non adscribimus.

AD SEXTUM dicendum, quod ille qui docet, non causat veritatem, sed causat cognitionem veritatis in discente. Propositiones enim quæ docentur, sunt veræ antequam sciantur; quia veritas non dependet a scientia nostra, sed ab existentia rerum.

AD SEPTIMUM dicendum, quod quamvis scientia quæ a nobis acquiritur per doctrinam, sit de rebus inefficientibus, tamen ipsa scientia deficere potest; unde non oportet quod illuminatio doctrinæ sit a lumine inefficienti; vel si est a lumine inefficienti sicut a primo principio, non tamen excluditur omnino lumen creatum defectibile, quod possit esse sicut principium medium.

AD OCTAVUM dicendum, quod in discipulis Christi notatur quidam fidei profectus, ut primo eum venerarentur quasi hominem sapientem et magistrum, et postea ei intenderent quasi Deo docenti. Unde quedam Glossa, parum infra, dicit: *Quia cognovit Nathanael Christum absentem vidisse quæ ipse in alio loco gesserat, quod est indicium Deitatis, fatebatur non solum magistrum, sed et Dei Filium.*

AD NONUM dicendum, quod Angelus non manifestat veritatem ignotam per hoc quod substantiam suam demonstrat; sed aliam veritatem magis notam proponendo, vel etiam lumen intellectus confortando. Unde ratio non sequitur.

AD DECIMUM dicendum, quod intentio Augustini non est dicere quin mens angelica sit excellentioris naturæ quam humana; sed quia non ita cadit Angelus medius inter Deum et mentem humanam, ut mens humana per conjunctionem ad Angelum ultima formatione formetur; ut quidam posuerunt, quod in hoc consistit ultima hominis beatitudo, ut intellectus noster intelligentiæ continuetur, cujus beatitudo est quod continuetur ipsi Deo.

AD UNDECIMUM dicendum, quod in nobis sunt quædam vires quæ coguntur ex subjecto, sicut vires sensitivæ, quæ excitantur et per conjunctionem organi, et per formationem objecti. Intellectus vero non cogitur ex subjecto, cum non utatur organo corporali; sed cogitur ex objecto, quia ex efficacia demonstrationis cogitur quis conclusioni consentire. Affectus vero neque ex subjecto neque ex objecto cogitur, sed proprio instinctu movetur in hoc vel illud; unde non potest in affectum imprimere nisi Deus, qui interius operatur; sed in intellectum potest im-

primere, quodammodo, homo vel Angelus, representando objecta quibus intellectus cogatur.

AD DUODECIMUM dicendum, quod Angelus neque creat species in mente nostra, neque immediate phantasmata illuminat; sed per continuationem luminis ejus cum lumine intellectus nostri noster intellectus potest efficacius phantasmata illustrare. Et tamen si immediate phantasmata illustraret, non propter hoc sequeretur quod positio illorum philosophorum esset vera: quamvis enim intellectus agens sit illustrare phantasmata, posset tamen dici, quod non est solius Dei.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod imaginatio potest accipere ea quæ sunt in intellectu humano, sed per alium modum; et similiter intellectus humanus potest accipere quæ sunt in intellectu angelico, suo modo. Sed tamen, quamvis intellectus humanus magis conveniat cum imaginatione in subjecto, in quantum sunt potentie unius anime; tamen cum intellectu angelico magis convenit in genere, quia uterque est immaterialis virtus.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod spirituale nihil prohibet esse proportionatum ad hoc quod in corporale agat, quia nihil prohibet quod inferiora a superioribus patiantur.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod Angelus non est causa homini quantum ad illam cognitionem qua cognoscit res per essentiam, sed quantum ad illam qua cognoscit per similitudines; non quod Angelus sit propinquior rebus quam earum similitudines; sed in quantum facit rerum similitudines in mente resultare, vel movendo imaginationem, vel intellectum confortando.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod creare importat causalitatem primam, quæ soli Deo debetur; facere vero importat causalitatem communiter; et similiter docere quantum ad scientiam; et ideo solus Deus dicitur Creator; factor autem et doctor potest dici et Deus et Angelus et homo.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod etiam de his quæ habent causas determinatas in natura, potest plura docere Angelus quam homo, sicut et alia plura cognoscit; et ea etiam quæ docet, nobiliori modo docere: unde ratio non sequitur.

ARTICULUS IV. — *Utrum docere sit actus vitæ activæ, an contemplativæ.* (II^a II° part., quæst. CLXXXI, art. 3.)

Quarto queritur, utrum docere sit actus vitæ contemplativæ vel activæ; et videtur quod sit actus contemplativæ. *Vita enim activa cum corpore deficit*, ut dicit Gregorius super Ezech. (hom. III). Sed docere non deficit cum corpore; quia etiam Angeli, qui corpore earent, docent. Ergo videtur quod ad vitam contemplativam pertineat.

2. Præterea sicut dicit Gregorius super Ezech. (hom. XIV), *ab activa agitur ut ad contemplativam postea veniatur*. Sed

doctrina sequitur, contemplatio vero præcedit. Ergo docere non pertinet ad vitam activam.

3. Præterea, ut Gregorius, ibidem, dicit, activa vita dum occupatur in opere, minus videt. Sed ille qui docet, habet necesse magis videre quam ille qui simpliciter contemplatur. Ergo docere magis est contemplativæ quam activæ.

4. Præterea, unumquodque per idem est in se perfectum et aliis similem perfectionem tradens; sicut per eundem calorem ignis est calidus et calefactus. Sed aliquem perfectum esse in consideratione divinorum in se ipso, pertinet ad vitam contemplativam. Ergo et doctrina, quæ est ejusdem perfectionis transfusio in alium, ad contemplativam pertinet.

5. Præterea, vita activa circa temporalia versatur. Sed doctrina præcipue versatur circa æterna; illorum etiam excellentior est doctrina et perfectior. Ergo doctrina non pertinet ad vitam activam, sed contemplativam.

Sed contra est quod Gregorius in eadem homil. (XIV sup. Ezech.) dicit: *Activa vita est panem esurienti tribuere, verbo sapientie nescientem docere*.

Præterea, opera misericordie ad vitam activam pertinent. Sed docere inter elemosynas spirituales computatur. Ergo est vitæ activæ.

Respondeo dicendum, quod contemplativa et activa vita ad invicem materia et fine distinguuntur. Materia namque vitæ activæ sunt temporalia, circa quæ humanus actus versatur; materia autem contemplativæ sunt rerum scibiles rationes, quibus contemplator insisit. Et hæc materiae diversitas provenit ex diversitate finis: sicut et in omnibus aliis materia secundum finem exigentiam determinatur. Finis enim contemplativæ vitæ est inspectio veritatis, prout nunc de vita contemplativa agimus; veritatis dico increatæ secundum modum possibilem contemplanti; quæ quidem in hac vita imperfecte inspicitur, in futura autem vita perfecte. Unde et Gregorius dicit (homil. XIV in Ezech. parum a med.), quod contemplativa vita hic incipit, ut in futura vita perficiatur. Sed activæ vitæ est finis operatio, qua proximorum utilitati intenditur. In actu autem docendi invenimus duplicem materiam; in cujus signum etiam actus docendi duplici actui conjungitur. Est, siquidem, una ejus materia ipsa res quæ docetur; alia vero ille cui scientia traditur. Ratione igitur primæ materiæ, actus doctrinæ ad vitam contemplativam pertinet, sed ratione secundæ pertinet ad activam; sed ex parte finis doctrina solummodo ad vitam activam pertinere videtur: quia ultima materia ejus, in qua finem intentum consequitur, est activæ vitæ materia. Unde ad activam magis pertinet quam ad contemplativam; quamvis etiam quodammodo ad contemplativam pertineat, ut ex dictis patet.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vita activa secundum hoc

cum corpore deficit, quod cum labore exercetur, et subvenit infirmitatibus proximorum; secundum quod Gregorius ibidem dicit quod *activa vita laboriosa est quia desudat in opere; quæ duo in futura vita non erunt*. Nihilominus tamen actio hierarchica est in celestibus spiritibus, ut dicit Dionysius (cap. iv cœlest. Hierarch.); et illa actio est alterius modi ab activa vita quam nunc agimus in hac vita; unde et illa doctrina quæ ibi erit, longe est ab ista doctrina.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut Gregorius, ibidem, dicit, *sicut bonus ordo vivendi est ut ab activa in contemplativam tendatur: ita plurimum utilitas animus a contemplativa ad activam reflectitur, ut per quod contemplativa mentem accenderit perfectius activa teneatur*. Sciendum tamen, quod activa contemplativa præcedit quantum ad illos actus qui nullo modo cum contemplativa conveniunt; sed quantum ad illos actus qui materiam a contemplativa vita accipiunt, necesse est ut activa contemplativa sequatur.

AD TERTIUM dicendum, quod visio docentis est principium doctrinæ: sed ipsa doctrina magis consistit in transfusione scientiæ rerum visarum quam in earum visione: unde visio docentis magis pertinet ad actionem quam ad contemplationem.

AD QUARTUM dicendum, quod ratio illa probat quod vita contemplativa sit principium doctrinæ; sicut calor non est ipsa calefactio, sed calefactionis principium, in quantum eam dirigit; sicut e converso activa vita ad contemplativam disponit.

AD QUINTUM patet solutio ex dictis: quia respectu materiæ primæ doctrina cum contemplativa convenit, ut dictum est, in corp. art.

QUÆSTIO XII

DE PROPHETIA

(In quatuordecim articulos divisa.)

Primo, utrum prophetia sit actus, vel habitus; 2° utrum prophetia sit de conclusionibus scilicet; 3° utrum prophetia sit naturalis; 4° utrum ad prophetiam habendam requiratur dispositio naturalis; 5° utrum ad prophetiam requiratur bonitas morum; 6° utrum Prophete in speculo videant æternitatis; 7° utrum in revelatione prophetica imprimantur divinitus in mentem Prophete novæ rerum species, vel solum lumen intellectuale; 8° utrum omnis revelatio prophetica fiat Angelo mediante; 9° utrum Propheta semper quando a spiritu prophetiæ tangitur, a sensibus alienet; 10° utrum prophetia convenienter dividatur in prophetiam prædestinationis, præscientiæ, et com-

minationis; 11° utrum in prophetia inveniantur immobilis veritas; 12° utrum prophetia quæ est secundum intellectualem visionem tantum sit eminentior ea quæ habet intellectualem visionem simul cum imaginaria; 13° utrum gradus prophetiæ distinguatur secundum visionem imaginariam; 14° utrum Moyses fuerit excellentior aliis Prophetis.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum prophetia sit actus, vel habitus.* (II^a II^a part., quæst. CLXXI, art. 2.)

Quæstio est de prophetia: et primo quaeritur, utrum sit habitus, vel actus; et videtur quod non sit habitus. Quia, ut dicit Commentator in III de Anima (com. xiii), habitus est quo quis quando vult operatur. Sed Propheta non potest prophetia uticum voluerit, sicut patet IV Regum, iii, de Elisæo, qui Regi quaerenti, responsum dare non potuit nisi vocato psalterio, ut sic super eum manus Domini fieret. Ergo prophetia non est habitus.

2. Præterea, quicumque habet aliquem habitum cognitivum, potest ea quæ subsunt illi habitui, considerare sine hoc quod ab alio accipiat: qui enim ad hoc quod considerat, indiget instructe, nondum habet habitum. Sed Propheta non potest inspicere prophetabilia nisi sigillatim ei revelentur: unde IV Regum, iv, 27, dicit Elisæus de muliere ejus erat filius defunctus: *Anima ejus in amaritudine est; et Dominus celavit a me, et non indicavit mihi*. Ergo prophetia non est habitus cognoscitivus; nec alius esse potest, cum ad cognitionem prophetia pertineat.

3. Sed dicendum, quod ad hoc habitu aliquo Propheta indiget, ut ea quæ sunt divinitus indicata, cognoscere possit. — Sed contra, divina locutio est efficacior quam humana. Sed ad hoc quod aliquis ex humana locutione intelligat aliquid esse futurum, nullo habitu indiget. Ergo videtur quod multo minus ad percipiendam revelationem qua Deus Prophete loquitur.

4. Præterea, habitus sufficit ad omnia cognoscenda quæ subsunt habitui. Sed per donum prophetiæ aliquis non instruitur de omnibus prophetabilibus; ut enim dicit Gregorius in homil. i super Ezech. (non remote a princ.) et exemplis probat, aliquando spiritus prophetiæ ex præsentis tangit animum prophetantis, et ex futuro nequaquam tangit; et aliquando ex futuro tangit, et ex præsentis non tangit. Ergo donum prophetiæ non est habitus.

5. Sed diceret, quod dono prophetiæ non subsunt omnia prophetabilia, sed illud tantum ad cuius revelationem datur. — Sed contra, influentia aliqua coarctari non potest nisi vel ex parte influentis vel ex parte recipientis. Sed influentia prophetici doni non recipit coarctationem, quo minus ad omnia prophetabilia se extendat, ex parte recipientis: quia intellectus humanus est capax cognitionis omnium prophetabilium; nec ex parte